

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Daša Horak

**OPREMLJENOST SOBE DNEVNOG BORAVKA ZA
POTICANJE DJEČJEG JEZIČNOG RAZVOJA**

ZAVRŠNI RAD

Osijek, 2016.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI
Sveučilišni preddiplomski studij Ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja

**OPREMLJENOST SOBE DNEVNOG BORAVKA ZA
POTICANJE DJEČJEG JEZIČNOG RAZVOJA**

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Integrirani predškolski kurikulum

Mentor: prof.dr.sc.Stanislava Irović

Sumentor: dr.sc.Tijana Borovac

Student: Daša Horak

Matični broj: 2683

Osijek
rujan, 2016.

Sadržaj

SAŽETAK	4
1. UVOD	4
2. PROSTORNO MATERIJALNO OKRUŽENJE DJEČJEG VRTIĆA	5
Dijete kao kreativni sukreator vrtića	9
3. KARAKTERISTIKE RAZVOJA GOVORA KOD DJECE	11
4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA	14
5. REZULTATI I RASPRAVA	16
6. ZAKLJUČAK	23
7. LITERATURA	24
8. PRILOZI.....	25

SAŽETAK

Jedan od čimbenika razvoja djeteta je njegovo okruženje. Kvalitetnim okruženjem pružamo djeci iskustva koja im omogućavaju kvalitetan razvoj. Razvoj jezika, dok djeca borave u dječjem vrtiću, razvija se zahvaljujući odgojiteljima, pružanjem djeci poticajnih materijala te stvaranjem poticajnog okruženja. U ovom radu napravljena je procjena opremljenosti sobe dnevnoga boravka za razvoj jezika. Analizirano je 9 soba dnevnoga boravka u 4 dječja vrtića. Sobe koje su procjenjivane pohađaju djeca između 4. i 7. godine života. U istraživanju je zastupljen pristup kvantitativnih metoda. Prostor je procijenjen pomoću Skale za procjenu prostorno - materijalnog okruženja (Romstein, 2014), odnosno subskale koja se odnosi na govor. Dobiveni rezultati potvrđuju postavljene hipoteze. Dobiveni rezultati mogu poslužiti odgojiteljima kao poticaj za obogaćivanjem prostora materijalima koji potiču govor kod djece rane i predškolske dobi.

Ključne riječi: okruženje, materijali, razvoj, jezik

SUMMARY

CLASSROOM ACCESSORIES FOR CHILDREN'S LINGUISTIC DEVELOPMENT

One of the factors affecting a child's development is the environment. Quality environment gives children experiences which enable their quality development. Language development, while children are staying in a nursery, is developing thanks to preschool teachers, offering stimulating materials to children and creating encouraging environment. In this thesis there has been made an evaluation of day care room equipment for language development. Nine day care rooms in four kindergartens have been analyzed. Children aged 4 to 7 years old attend the rooms that have been evaluated. Quantitative methods approach is represented in this research. The area has been evaluated on the Scale for spatial material surrounding evaluation (Romstein, 2014), specifically speech concerning subscale. The results confirm set hypothesis. The results can serve preschool teachers as an encouragement to enrich rooms with materials which stimulate early childhood and pre-school children's speech.

Key words: environment, materials, development, language

1. UVOD

U sobi dnevnoga boravka, svih dobnih skupina, treba stvoriti okruženje koje stimulira sva osjetila, koje ne pridaje djetetu nikakav pritisak i napetost. Treba stvoriti ugodno ozračje koje potiče i razvija njegovu radoznalost. Djetetu treba dozvoliti da samo izabire aktivnosti te mu dopustiti da bude aktivan sudionik a ne pasivan promatrač. Okruženje koje nije prihvatljivo je okruženje neobogaćeno poticajima, materijalima, osiromašeno, koje sputava prirodnu dječju radoznalost i koje sprječava dijete da razvije svoju radoznalost. Sve to se može postići negativnim emocionalnim okruženjem, pritiskom ili stresnom situacijom, siromašnim potencijalima te pasivnošću, atmosferom kojoj nedostaje zabave, istraživanja radosti i uživanja u učenju. Isto tako dijete može biti sputano u razvoju radi malog izbora aktivnosti (Čudina-Obradović, 2008). U radu će biti prikazana uloga okruženja, odnosno opremljenosti sobe dnevnoga boravka za jezični razvoj djece. Biti će procjenjivana soba dnevnoga boravka, točnije sadrži li dovoljno stimulirajućeg materijala za jezični razvoj. Djeca spontano razvijaju svoj jezik, no ovisi o njihovom okruženju, hoće li ona napredovati ili biti sputavana. Razvoj jezika je najveći u prve tri godine, no bez obzira na to jezik se i dalje razvija te ga treba poticati.

2. PROSTORNO MATERIJALNO OKRUŽENJE DJEČJEG VRTIĆA

Dječji vrtići bi trebali biti zanimljiva mjesta, ugodna, privlačna za življenje i učenje djece, i odraslih. Oni trebaju biti poput obiteljskih domova jer djeca u njima provode veliki dio dana. U njima se omogućavaju raznoliki socijalni odnosi, što ima veliki utjecaj na učenje, odgoj i razvoj djece. Dakle, razvoj djeteta nije moguć u zrakopraznom prostoru, u zatvorenim i izoliranim sobama dnevnoga boravka. On je moguć u prostoru koji je veći, koji omogućuje slobodno kretanje, koji je uređen tako da više sliča radionicama, ateljeima koja će biti opremljena s mnoštvom materijala, alata, sredstava koji će maksimalno podržavati i razvijati nove interese, sklonosti i sposobnosti djece. U takvom prostoru će se svako dijete osjećati sigurno, slobodno, razigrano. Uređen prostor je stvaralaštvo odgojitelja i stručnih djelatnika vrtića. Oni organiziraju centre, planiraju koliko ih smjestiti u jednu sobu, kako više centara povezati, kako ih opremiti da sadrže dovoljno materijala i sl. Također, navedene promjene ovise i o ustanovi i njenim fizičkim uvjetima ali još više o nastojanjima, htijenjima, željama i kompetencijama odgojitelja i stručnih djelatnika (Miljak, 2009).

Prema Slunjski (2008) okruženje treba biti bogato, poticajno i raznovrsno, koje će omogućiti raznovrsne aktivnosti djece, u kojemu će djeca koristiti različite načine istraživanja i različite načine rješavanja problema s kojima se susreću. U takvom će okruženju dijete moći izgraditi cjelovitije znanje i bolje razumjeti svijet oko sebe. U poticajnom i bogato opremljenom prostorno-materijalnom okruženju i socijalnom okruženju. Djeca stupaju u svrsishodne interakcije koje sadrže raznovrsna učenja i u interakcije s drugom djecom i odraslima. Prema tome, okruženje najснаžnije može utjecati na kvalitetu učenja djece rane dobi ali i na njihova iskustva. Djeca svoja znanja i razumijevanja konstruiraju i sukonstruiraju na temelju vlastitog iskustva i vlastite aktivnosti u bogatom i poticajnom okruženju.

Slunjski i sur. (2012) opisuju kako odgojne skupine trebaju biti podijeljene na manje prostorne cjeline, odnosno na centre aktivnosti. Time se navodi djecu da formiraju manje grupe u kojima će proteći kvalitetnija komunikacija i suradnja. Svaki centar treba sadržavati materijal koji je određen za pojedinu vrstu aktivnosti djece. Aktivnosti djece su u takvom prostoru mnogo kvalitetnije jer su materijali pregledno, logično i svrsishodno ponuđeni. U određenom centru se trebaju nalaziti materijali koji njemu pripadaju, u suprotnom će se dijete osjećati nesigurno i zbunjeno kada se pokuša njima koristiti. Na primjer, centar početnog čitanja i pisanja će sadržavati knjige, slikovnice, dječje enciklopedije, razne ploče, papire,

olovke, pokrivaljke, umetaljke sa slovima ili riječima i razne igre koje ih uključuju. Ti materijali trebaju biti raznovrsni, kako bi ih mogla koristiti djeca različitih razvojnih mogućnosti a osim toga trebaju biti i zanimljivi (Slunjski, 2008). Okruženje bi trebalo biti stimulirajuće, ugodno i zanimljivo. Prostor u kojemu će se dijete osjećati sigurno i koje će biti mirnije, odvojeno od ostatka grupe, opremljen mekanim i udobnim naslonjačima, foteljama i sl. Iz neoblikovanih materijala odgojitelji sami ili zajedno s djecom mogu načiniti materijale koji će pridonijeti jezičnom razvoju djece.

Prema Priručniku za samovrednovanje ustanova ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja (2012) postoje kriteriji dobrog ozračja, a to su:

- Istodobno provođenje različitih aktivnosti (svako dijete samostalno odabire ono što želi, čime nastaju manje grupe)
- Radno ozračje tj. zaposlenost djece (bave se aktivnostima koje su im zanimljive)
- Različite socijalne interakcije djece (u manjim se skupinama igraju, družu, raspravljaju)
- Slobodno kretanje djece prostorom (aktivnosti nisu statičke, prirodna potreba za kretanjem)
- Djetetov slobodan odabir sadržaja i druge djece s kojima će uspostaviti aktivnost

Petrović- Sočo (2007) prema Malaguzzi (1998) naglašava tri osnovna zahtjeva koja prostor treba zadovoljiti a to su: kretanje, neovisnost i interakcija. Mogućnost slobodnog kretanja u prostoru djeci pruža zadovoljenje osnovne potrebe. Potreba za kretanjem pretvara aktivnosti u dinamičke, što pokreće cijeli prostor. Djeca će postati neovisna ako će im biti dostupno dovoljno materijala koji mogu samostalno koristiti te ako će on biti raznolik i raznovrstan. Tada će djeca imati poticajno okruženje za koje će pokazivati interes i kojemu će se prepustiti. Treći zahtjev koji prostor treba, prema Malaguzziju, zadovoljavati je interakcija. Interakcija treba biti moguća među djecom, s odgojiteljima, među odgojiteljima i stručnim suradnicima te s roditeljima. Organizacija prostora treba biti takva da potiče komunikaciju, susrete i interakciju. Dijete komunicirajući s drugima uči nove riječi, izraze, kako pristupiti grupi i sl.

Vrijednosti okruženja odražavaju cjelokupni odgojno-obrazovni proces određenog vrtića. Okruženje prenosi poruku na koji način odgojitelji percipiraju djecu, kako ih razumiju i uvažavaju te kako razumiju proces odgoja i učenja djece, tu poruku prepoznaju i djeca. „Okruženje djetetu izravno poručuje što odgojitelj očekuje od njega, kakvu sliku ili teoriju o djetetu, njegovu učenju, odgoju i obrazovanju zastupa i primjenjuje u svakodnevnom radu.“

(Miljak, 2009, 22) Odgojitelj ima istaknutu ulogu, zajedno sa stručnim timom, koji provode oblikovanje prostora, izabrali materijale i sredstava. Oni, sukladno s njihovim znanjima o djeci, pedagoški pripremaju i oblikuju okruženje za kvalitetno življenje djece i odraslih. Promjene koje se tada događaju u organizaciji prostora sobe dnevnoga boravka imaju izravno djelovanje i vidljive su i u promjeni ponašanja djece i odgojitelja. Odgojitelji trebaju biti svjesni važnosti vlastite uloge te da okruženje koje pripreme ovisi o tome što će djeca učiti. Kasnije, tu ulogu mogu preuzeti djeca, ukazujući izravno odgojiteljima na ono što ih zanima, čime se žele baviti ili što će činiti. Na taj način odgojitelji dublje i kvalitetnije upoznaju svako dijete ponaosob (Miljak, 2009).

Djeca u okruženju stječu iskustva. Prema tome, kvaliteta iskustva djece i perspektiva njihova učenja proporcionalna su kvaliteti okruženja. Stoga, kvalitetno okruženje je potencijal za učenje, ono ga omogućuje i potiče. Kako bi se ono steklo potrebno je odabrati i pedagoški osmisлити fizičko okruženje koje će imati visoki obrazovni potencijal. Pod fizičkim okruženjem podrazumijevamo uređenje i raspored prostora, obilje materijala, sredstava, alata, knjiga i igračaka koja su djeci na raspolaganju. Time djecu potičemo na aktivnosti koje sama iniciraju i samoorganiziraju a ujedno aktivno stječu nova znanja i razumijevanja (Slunjski, 2015). „Jezik se ne poučava, nego se razvija, i to u bogatom govorno-komunikacijskom okruženju. Zbog toga poticajnost govorno-komunikacijskog okruženja predstavlja važan kriterij kvalitete cjelokupnog okruženja vrtića.“ (Slunjski, 2008, 46)

Prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) neovisnost i autonomiju učenja djece promoviraju raznovrsnost, raznolikost i stalna dostupnost materijala djeci. Što je materijal sadržajno bogatiji to će djeci omogućavati različite izbore, djeca će svakodnevno stupati u interakcije s različitim sadržajima učenja, koji trebaju imati istraživački karakter. Osim toga, biti će mu omogućeno neposredno učenje i učenje činjenjem, izravnim sudjelovanjem u raznolikim aktivnostima s djecom različite dobi i različitih sposobnosti. Tim postupkom dijete je aktivno i u svom intelektualnom i fizičkom smislu, kada odgojitelj podupire dijete i slijedi njegove interese, učenje, odgoj i obrazovanje. (Miljak, 2009). Drugim riječima, izravni izolirani postupci poučavanja djeteta sadržajima koja su prethodno isplanirana neće na dijete i njegov odgoj i razvoj djelovati na isti način kao sveopće ozračje i primjereno aranžiranje okruženja. Dijete uči kroz vlastito iskustvo, kroz interakciju sa svojim fizičkim i socijalnim okruženjem. S toga se okruženju pridaje posebna pažnja, odnosno simbolički ga se naziva trećim odgojiteljem. Ono mora biti fleksibilno tako da ga se može mijenjati i od strane odgojitelja i od strane djeteta. Isto tako valja održavati responzibilnost za njihove potrebe i interese kako bi u sukonstruiranju znanja mogli biti

inicijatori (Petrović-Sočo, 2007). Dijete je dio svog okruženja, bilo ono poticajno ili ne. U stalnoj je interakciji s njim pa se između okruženja i djeteta ostvaruju dinamički, složeni, recipročni odnosi. Dijete djeluje na okruženje i okruženje djeluje na njega. Upravo u tom aktivnom suodnosu dijete otkriva značenja, ispituje i provjerava svoje hipoteze, razvija nove mentalne strukture, uči o svijetu koji ga okružuje i postupno prihvaća njegove vrijednosti, izgrađuje stavove i načine življenja u kulturi kojoj pripada (Petrović-Sočo, 2009).

Već je Maria Montessori naglašavala kako prostorno okruženje treba biti prilagođeno djetetu. Ono će tada samostalno učiti i biti manje ovisno o odrasloj osobi. Ističe kako je u Montessori učionici sve po mjeri djeteta, jer je riječ o dječjoj kući koju osim učitelja i odgojitelja koriste samo djeca. (Petrović-Sočo, 2007 prema Britton, 2000)

Petrović-Sočo (2007) prema Henrick (1986) navodi kako sve što je prisutno u dječjem okruženju, pa čak i prostorno uređenje, poručuje djeci način života koji se u njemu živi. Materijali koji se nalaze na otvorenim policama prenose poruku kako su vrijedni njihove pozornosti i da se njima mogu služiti. Prazno mjesto, koje tada nastaje, navodi ih da nakon uporabe, predmet vrate na njegovo mjesto. „Prostor koji nas okružuje utječe na to kako se osjećamo, kako razmišljamo i kako se ponašamo i zapravo dramatično utječe na kvalitetu našeg života. Dapače, sve što radimo, prostorno okruženje nam može olakšati ili otežati.“ (Slunjski 2008, 32 prema Greenman (1998))

Najbolji primjer djetetova prirodnog učenja je govor. Dijete bez muke i izravnog poučavanja do svoje četvrte godine života nauči osnovne konstrukcije materinjeg jezika, ako živi u poticajnom okruženju. Pod poticajnim okruženjem smatramo i okruženje koje uvažava dijete i koje s djetetom komunicira kao s aktivnim i ravnopravnim partnerom. Kroz praksu i akciju dijete stječe i razvija praktično razumijevanje i znanje o okruženju u kojem živi. Bogato opremljen prostor dijete potiče na istraživanje svijeta koji ga okružuje, uči se odnosu s drugima i postaje socijalno i emocionalno dobro prilagođena osoba koja uspostavlja zadovoljavajuće odnose s okruženjem. O okruženju ovisi hoće li dijete željeti komunicirati, kako će komunicirati, bogatstvo riječi kojim će se služiti, složenost njegovih govornih konstrukcija, izričaja, način njegova komuniciranja i slično (Miljak, 2009).

Prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) dijete se osposobljava za pravilno usmeno izražavanje i bilježenje vlastitih misli, osjećaja, doživljaja i iskustva u različitim aktivnostima. U ranoj i predškolskoj dobi djece se potiče razvoj svijesti o mogućnostima bilježenja vlastitih ideja, važnosti i korisnosti pisanja, o uporabi jezika na pozitivan i društveno odgovoran način. To se pokušava postići stvaranjem

poticajnog jezičnog okruženja te poticanjem djece na raznolike socijalne interakcije s drugom djecom i odraslima.

Dijete kao kreativni sukreator dječjeg vrtića

U prijašnjem pristupu, onaj tko je dominirao u aktivnostima bio je odgojitelj. Imao je drugačiju ulogu nego danas. Isticalo se pedagoški pripremljeno i oblikovano okruženje, a odgojitelj je bio vođa u aktivnostima, kojeg su djeca slijedila, slušala i izvršavala njegove zahtjeve. Dijete se doživljavalo kao većinom nesvjesno i bespomoćno biće kojeg su odgojitelji čuvali dok su im roditelji bili na poslu. Bilo je najvažnije nahraniti, oprati, presvući i zbrinuti dijete. U skladu s tim, i okruženje se uređivalo tako da bude najsigurnije za dijete i da omogućuje potrebnu njegu i zaštitu djece. Vjerovalo se kako su sva djeca ista i kako im se treba pružati jedna pažnja jer su istih interesa, želja i sposobnosti, što je u sadašnjem stajalištu opovrgnuto. U sadašnjosti se uzima u obzir svako dijete kao individua, nudeći mu mnoštvo različitog materijala, aktivnosti, prostora dajući mu mogućnost iskazivanja, razvijanja i usavršavanja vlastitih sposobnosti. Zadatak odgojitelja je otkriti značenja poruka koje nam djeca šalju te u skladu s njima organizirati okruženje tako da bude primjereno njegovim interesima, potrebama, da razvija njegove nove interese, nova znanja i da potiče samopouzdanje i samopoimanje djece (Miljak, 2009).

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) polazi od shvaćanja djeteta kao socijalnog subjekta koji je aktivan sustvaratelj vlastitog razvoja, kulture, odgoja i učenja te koji je aktivno uključen u oblikovanje odgojno-obrazovnog procesa.

Kako bi dijete postalo sukreator prostora koji ga okružuje potreban je kompetentan odgojitelj, koji će uvažavati ideju „slušanja djeteta“. Navedena ideja se odnosi na uvažavanje djetetova mišljenja, dobro razumijevanje djeteta i njegove percepcije prostora (Slunjski, 2015). Odgojitelj ima važnu zadaću, vidjeti i čuti djecu, omogućiti im aktivnosti za koje oni pokazuju interes. Prema tome, svako dijete ima različito mišljenje, interese, sposobnosti i želja od ostale djece, pa čak i od odraslih. Odgojitelj treba stvoriti takvo okruženje u kojemu će dijete ispitati i doživjeti različita iskustva te sukladno s time provjeriti vlastite kompetencije. Valja obratiti pozornost na djetetove razvojne potrebe. Osim toga, djeca različito percipiraju prostor u kojem se nalaze, s obzirom na odgojitelje. Dijete ima manje iskustva i znanja od odgojitelja, gledaju iz različitih kutova pa čak i smjerova na određene predmete. S toga je potrebno kreirati prostor koji odgovara djeci, koji zadovoljava njihove potrebe a ne (samo) potrebe odgojitelja. Slunjski (2015) prema Dayu (2007) ističe kako je djelovanje odraslih osoba često usmjereno ka postizanju nekog finalnog produkta, dok je djetetovo djelovanje usmjereno na smisao aktivnosti

koje pronalaze u samom procesu, uživajući i djelujući u njemu na svoj specifičan način. Dakle, osnovna razlika u doživljavanju prostora je u tome što odrasla osoba većinom ima neku predodređenu svrhu, dok ga djeca doživljavaju kao nepresušan izvor mogućnosti za djelovanje.

Konvencija o pravima djeteta (2001) također ističe važnost njegova sudjelovanja, a osim toga ističe i, razvojna, te zaštitna prava djeteta. Prema tome, dijete ima pravo aktivno sudjelovati u svome okruženju, u donošenju odluka koje se na njega odnose. Ova konvencija djetetu jamči slobodno izražavanje vlastitih stavova, što ujedno odgojiteljima pomaže u razumijevanju i postizanju više razine funkcionalnosti prostora. Sva prava djeteta moraju poznavati i uzimati u obzir svi građani države, i odrasli i djeca. Bezuvjetno s njima moraju biti upoznati i poštivati ih oni koji su svakodnevno u kontaktu s djecom i koji u značajnoj mjeri utječu na stvaranje okruženja u kojemu dijete odrasta i razvija se kao ličnost.

Kako bi smo što bolje razumjeli dječje perspektive i doživljaje prostora valja koristiti različite modalitete komunikacije. Time se može olakšati djetetovo izražavanje ideja ili izražavanje onoga što mu je teško priopćiti. To se može lako postići jezičnim izražavanjem, npr. pomoću simboličke igre, zamišljanja sobe dnevnoga boravka kao prostora u prirodi. Dijete tako može prikazati: kako doživljava prostor, kako ga upotrebljava i koliko mu je dostupan, kakvo je značenje objekata koji se u njemu nalaze, koje se aktivnosti u njemu odvijaju, koje su rutine zastupljene, koja je važnost privatnih prostora, uz koje prostore ih veže nelagoda i sl.(Slunjski, 2015).

3. KARAKTERISTIKE RAZVOJA GOVORA DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Jedna od viših psihičkih aktivnosti čovjeka je govor. Govor omogućava čovjeku da pomoću sustava znakova i simbola priopćava svoja znanja, osjećaje, potrebe i mišljenja drugim ljudima. Njegovi osnovni simboli su riječi a najvažnija funkcija govora je komunikacija. Govor se razvija sustavno i predvidivim redoslijedom(Starc i sur, 2004).

Razvoj govora počinje u predverbalnom razdoblju odnosno od prvog glasanja djeteta do prve smislene riječi, a prema nekima do prve rečenice. Ovo je razdoblje važno jer je preduvjet za kasniji razvoj govora i jezika. Dojenče se najprije glasa kako bi izrazilo vlastitu ugodu ili neugodu, to glasanje je spontano, refleksivno i odraz fiziološkog stanja. Najčešće majka, vrlo brzo počinje razlikovati plač djeteta, prema čemu regulira vlastito ponašanje. Tada se dojenče glasa krikom, plačem i nekim fiziološkim zvukovima, što se naziva faza kričanja. Nakon dva mjeseca dijete počinje spontano proizvoditi jednostavne vokalne zvukove što se naziva fazom gukanja, u kojoj zapravo dijete izražava ugodu. Oko 6. mjeseca nastupa faza slogovanja gdje dijete počinje oponašati zvukove iz svoje okoline i sve se više prema njoj usmjerava. Oko 9. i 10. mjeseca dijete počinje koristiti i ponavljati glasove iz svog materinjeg jezika a ostale izbacuje iz uporabe i oni nestaju. Zatim počinje kombinacija glasova koji nalikuju artikuliranim riječima (Starc i sur., 2004). Okolina tada potiče dijete upravo za takvom artikulacijom te nakon njegove produkcije određenih riječi poput „mama“, koji su zapravo nastali slučajno, okolina pokazuje neizmjereno veselje i težnju za ponavljanjem. Djeca upijaju riječi iz okoline koje izgovaraju odrasli. Odrasli postaju modeli prema kojima djeca formiraju svoje jezično izražavanje, odnosno odrasli su osobe s kojima djeca uspoređuju vlastite izraze. Djeca će izgovarati riječi i preformulirati ih sve dok ne dosegnu govor sličan svojim modelima (Průcha, 2011).Prema nekim autorima prve riječi se pojavljuju između 12. i 18. mjeseca a prema drugima između 10. i 15. mjeseca kada zapravo počinje verbalno razdoblje. Prve riječi su većinom dvosložne a prema vrsti su imenice.

Potkraj druge godine dijete počinje oblikovati prvu rečenicu koja se sastoji najčešće od dvije riječi. Rečenice se kasnije počinju razvijati prema svladavanju gramatike i govora(Starc i sur., 2004). Dijete počine sve više pričati, koristiti sve vrste riječi, govor uključuje u svoje aktivnosti, opisuje razne situacije, izmišlja i priča priče i sl. Tada, dijete s oko tri i pol godine svlada osnove materinskog jezika. Važno je da dijete ima poticajno okruženje za govor, kao i

za sve aspekte njegova razvoja koji mu odgojitelj pruža. Velički (2009) poticajno okruženje za govor opisuje kao prostor koji omogućava djetetu da govori u malim skupinama, u paru pa čak i pred cijelom skupinom. Osim toga potrebno je djecu okružiti i kvalitetnim jezičnim sadržajima uz što im omogućiti da slušaju kvalitetan, posredovani govor.

Starc i sur. (2004) dodaju kako su četvrta i peta godina djetetova života godine dječjih pitanja. U ovome razdoblju djeca pokušavaju pokrenuti svoju okolinu postavljajući joj mnoštvo pitanja na koja očekuju smislene odgovore. Važno je da okolina reagira na dječja pitanja, da pokuša što točnije i jednostavnije odgovoriti na njihova pitanja i djeci ponuditi što jasne i odgovore. Oko 6. i 7. godine dolazi do „čišćenja“ glasova, gdje dijete proizvodi jasne glasove, koristi se svim vrstama riječi i ovlada gotovo svim vrstama rečenica a osim toga usvaja gramatička pravila i iznimke. Naravno, jezični razvoj ovisi o okolini koja dijete okružuje. Velika se važnost pridaje potrebi za stvaranjem poticajnog okruženja, omogućavanju komunikacije, slušanja te prezentiranja bajki, priča i poezije (Velički, 2009). Valja spomenuti da u ovome razdoblju dijete počinje usvajati i pisani jezik. No, kvalitetan govor je preduvjet za ovladavanje čitanjem i pisanjem. Mnoga su istraživanja pokazala da se do 8. i 9. godine života završava artikulacija no, jezik se razvija i dalje jer u doticaju s novim riječima i daje ih usvajamo (Starc i sur, 2004).

Djeca većinu vremena provedu u vrtiću s toga je zadaća odgojitelja osigurati djetetu okruženje u kojemu će se čitati, pripovijedati, razgovarati, u kojemu će stjecati kompleksna govorna i jezična iskustva. (Velički, 2009). Upravo u vrtićkoj dobi je potrebno poticati i razvijati predčitačke vještine, što češće čitati djeci i zajedno sa djecom. U tom se razdoblju kod djece razvija svijest o prirodi čitanja i svijest o smislu čitanja. To omogućuje djetetu doživljaj zanimljivosti, ljepote ali i smiješno u pisanom tekstu, donosi mu ugodu i zadovoljstvo. O tome kakvo su okruženje osigurali odgojitelji i roditelji ovisit će djetetova uspješnost u početnom čitanju, vještina čitanja u odrasloj dobi te koliko će mu čitanje biti izvor znanja i užitka tijekom cijeloga života (Čudina-Obradović, 2008). Sve je manja količina vremena koja se posvećuje čitanju, pripovijedanju i razgovaranju roditelja s djecom u njihovom obiteljskom okruženju. S toga, kako bi odgojitelji uspostavili verbalnu komunikaciju s djetetom i kako bi što bolje razumjeli njegov govor, odgojitelj organizira različite situacije i kreira raznovrsne aktivnosti. To može biti: pričanje jednostavnih priča, zajedničko razgledavanje slikovnica, igranje lutkarskih predstava, dramatizacija, igra scenskim lutkama i sl. Važno je da odgojitelj u tom trenutku izazove spontan govor djece. Dobra i pravodobno odabrana aktivnost izazvati će zanimanje djeteta koje će biti prirodno izazvana. Dijete će tada koristiti govor na različit način i

u različite svrhe (Petrović-Sočo, 1997).

Mnogi autori navode kako se uči čineći, konstruirajući i sukonstruirajući vlastitu stvarnost. S toga, Velički (2009) prema Slunjski (2006) razmatra da li se govor uči govoreći. Navodi, kako je tada dijete u aktivnoj poziciji, dok je pozicija odraslog reaktivna. Odrasli pružaju indirektnu podršku učenju djeteta, oblikuju fizičko i socijalno okruženje koje će promovirati učenje čineći i sudjelujući.

Velički (2009) postavlja pitanje da li je govor učen samo govoreći ili su mu potrebni i drugi poticaji. Poticajima vidi dobrog govornog uzora i kvalitetnu govornu okolinu. Kako bi govor bio ostvaren (ako nije monološki) mora biti najprije upućen nekome a zatim od nekoga prihvaćen, na kraju mora biti prepoznat. Uz to, poruka mora biti očitana i vraćena. U dječjoj dobi tijekom usvajanja govora jaka je socijalna povratna sprega (nakon izgovorene rečenice dijete gleda kako će okolina reagirati). Tako djeca uče govoriti, govoreći i slušajući. Vanjska povratna sprega nadjačava unutarnju u cijelom predškolskom razdoblju. Dijete može bogatiti rječnik oponašanjem govora okoline, stvaranjem vlastitih jezičnih konstrukcija, pomoću iskustva i urođenih procesnih mehanizama za stvaranje govora. Dakle, nužan preduvjet za razvoj govora su određeno iskustvo, poticaj okoline i oponašanje. Dijete slušanjem priča bajki i poezija, bavljenjem jezičnim igrama stječe iskustvo slušanja različitih kvaliteta govora, njih pounutrašnjuje te percipira i od toga svega stvara smisao. Tada će dijete kreativno djelovati u jeziku i biti sposobno za jezično izražavanje. Dijete ne dobiva posredovano iskustvo jezika ako će samo istraživati svjesnu realnost, poznavati predmete koji ga okružuju i učiti značenja predmeta. Tada je takvo iskustvo određeno oskudnim materijalom koji se oko djeteta nalazi. „Sve to upućuje da je razvoj govora aktivan i kreativan proces te da ga svako zdravo dijete, uz dobre poticaje iz svoje sredine, usvaja radosno i gotovo s lakoćom“ (Starc i sur, 2004, 29)

Dijete se treba osjećati prihvaćeno, shvaćeno i voljeno kako bi moglo razvijati svoj govor. Osim toga treba se osjećati sigurno, odnosno da se u svojoj skupini može izraziti, da može izreći sve što želi i da mu se nitko za to neće smijati, da ne strahuje da neće biti shvaćen ili neuočen. Potrebno je osigurati priliku da djeca govore i razgovaraju. Kvalitetan razgovor i izmjena iskustva među djecom imaju veliku vrijednost. Odgojitelj treba biti svjestan za zadovoljavanjem dječjih potreba koji su preduvjet za kvalitetan govor. (Velički, 2009)

4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA

Tijekom stručne prakse u dječjem vrtiću uočila sam kako djeca imaju poteškoće govorno-glasovno-jezične komunikacije te pokazuju vrlo malo interesa i vrlo je mali odaziv djece u centrima početnog čitanja i pisanja. Na temelju dostupne literature o navedenoj problematici, do sada u Republici Hrvatskoj, uočeno je kako izostaju ovakve vrste istraživanja.

Upravo iz toga razloga cilj navedenog istraživanja je ispitati opremljenost sobe dnevnoga boravka za razvoj jezika kod djece rane i predškolske dobi u institucijama ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja, odnosno nalazi li se u sobi dovoljno materijala, je li on dostupan i dovoljno stimulirajući djeci rane i predškolske dobi.

Hipoteze

H₁: Prostorno-materijalni uvjeti centra početnog čitanja i pisanja, odabranih dječjih vrtića, su kvalitetno opremljeni.

H₂: Centar početnog čitanja i pisanja, odabranih dječjih vrtića, je razvojno poticajan za svako dijete.

a) Uzorak

Istraživanje je provedeno u 4 dječja vrtića, odnosno na uzorku od 9 soba dnevnoga boravka. Dječji vrtići nisu iz istog mjesta već, jedan iz Osijeka, Daruvara, Grubišnog Polja te jedan iz Belišća. Istraživanje je provedeno u sobama dnevnoga boravka u kojima borave djeca između 4. i 7. godine života.

b) Postupci prikupljanja podataka

Podaci su prikupljeni putem Skale za procjenu prostora (Romstein, 2014), odnosno subskale koja se odnosi na područje govora i mišljenja. Pitanja koja se nalaze u skali su deskriptivna, dakle riječ je o istraživanju koje se provodi metodom deskripcije, opisan je istraživački problem bez danjeg upuštanja u dublju analizu podataka. Procjena okruženja temeljena je putem neposrednog promatranja sobe dnevnoga boravka te putem razgovora s odgojiteljem.

Na ponuđena pitanja odgovaralo se razinom procjene: 1, 2, 3 ili NP što znači sljedeće

1-nije adekvatno/ nije dostupno (nedovoljno; nezadovoljavajuće)

2-adekvatno/ dostupno (minimalno)

3-izvrsno/ u potpunosti dostupno za samostalnu uporabu (zadovoljavajuće; optimalno)

NP-nije primjenjivo/ ne može se procijeniti

Istraživanje je provedeno u skupinama koje pohađaju djeca kronološke dobi od 4-5 godina, 5-6 godina te od 6-7 godina. Za svaku dobnu skupinu procijenjene su po 3 sobe dnevnoga boravka. Dobiveni podaci su organizirani u manje kategorije te obrađeni deskriptivnom statistikom. Dobiveni rezultati su tablično prikazani.

5. REZULTATI I RASPRAVA

Istraživanje je provedeno u četiri dječja vrtića. U češkom Dječjem vrtiću „Ferda Mravenec“ u Daruvaru, gdje su promatrane 3 sobe dnevnoga boravka u kojima borave djeca kronološke dobi između 4-5 godina, 5-6 godina i 6-7 godina. U Dječjem vrtiću „Pčelica“ u Osijeku također su promatrane tri sobe dnevnoga boravka. Promatrane su dvije sobe u kojima borave djeca kronološke dobi između 5-6 godina te jedna soba u kojoj se nalaze djeca s napunjenih 7 godina. U Dječjem vrtiću „Tratinčica“ u Grubišnom Polju promatrane su dvije sobe dnevnoga boravka. U jednoj borave djeca kronološke dobi između 4-6 godina a u drugoj od 6-7 god. u Dječjem vrtiću „Maslačak“ u Belišću je promatrana jedna soba dnevnoga boravka u kojoj borave djeca koja su navršila 5 godina. Sobe dnevnoga boravka su podijeljene u tri grupe prema kronološkoj dobi djece. U *Tablici 1.* su prikazani dječji vrtići koji su promatrani, s obzirom na dob djece koja se nalaze u određenoj sobi dnevnoga boravka.

Tablica 1. Podjela vrtića prema kronološkoj dobi djece SDB koje su promatrane

STAROSNA DOB DJECE	DJEČJI VRTIĆ
4.-5. god	„FERDA MRAVENEK“, Daruvar
	„TRATINČICA“, Grubišno polje
	„MASLAČAK“, Belišće
5.-6. god	„FERDA MRAVENEK“, Daruvar
	„PČELICA“, Osijek
	„PČELICA“, Osijek
6.-7. god	„FERDA MRAVENEK“, Daruvar
	„TRATINČICA“, Grubišno polje
	„PČELICA“, Osijek

Kao što se vidi iz tablice 2., u ovoj se čestici procjenjivalo da li postoji dovoljno knjiga, slikovnica, slika/fotografija, didaktičkih sredstva i naprava za poticanje djece na zaključivanje. Utvrđivalo se da li uključuju poticanje fantazije, prikazuju li razne činjenice, ljude, životinje, znanosti, različite kulture i mogućnosti.

Tablica 2. Materijalna opremljenost prostora za poticanje djece na zaključivanje

Dobna skupina:		4.-5. god			5.-6. god			6.-7. god		
Razine:		1	2	3	1	2	3	1	2	3
A) GOVOR I MIŠLJENJE										
1.1.	<i>Poticanje djece na zaključivanje</i>	-	2	1	-	1	2	-	-	3
1.2.	Postoje knjige, slikovnice i slike/fotografije različite tematike koje su djeci dostupne za samostalnu uporabu									
a)	fantazija	1	2	-	-	-	3	-	1	2
b)	činjenice	-	-	3	1	1	1	-	1	2
c)	ljudi	-	-	3	1	1	1	-	1	2
d)	životinje	-	-	3	-	-	3	-	-	3
e)	znanost	1	2	-	3	-	-	1	-	2
f)	različite kulture	1	2	-	2	-	1	1	1	1
g)	različite mogućnosti	1	1	1	3	-	-	-	2	1
1.3.	Djeca su dostupna različita didaktička sredstva (umetaljke, slagalice, nizalice, glavolomke i sl.) koje rabe samostalno ili uz pomoć odgojitelja.	-	-	3	-	-	3	-	-	3
1.4.	U SDB postoji centar za znanost/eksperimentiranje/eksploraciju.	2	1	-	2	-	1	3	-	-
1.5.	U SDB postoje naprave za mjerenje vremena (satovi, štoperice...) i kalendari.	-	1	2	2	-	1	-	-	3

Knjige, slikovnice i slike koje uključuju fantaziju nisu toliko zastupljene u sobama dnevnoga boravka mlađe djece. Njihova brojnost raste s kronološkom dobi djece. U starijim skupinama češće su prisutne i brojnije su priče koje razvijaju fantaziju kod djece. Tu su se najčešće javljale slikovnice: Pinokio, Pepeljuga, Snjeguljica, Zlatokosa. Knjige i slikovnice koje sadrže razne činjenice nisu dovoljno zastupljene u svim sobama dnevnoga. Nedostajale su u sobama gdje borave djeca između 5-7 godina. Nije ih dovoljno za rotaciju između 3 djeteta ili uopće nisu dostupne djeci. Iznenadujuće je kako je navedeno dostupno četverogodišnjacima i petogodišnjacima, a nekim šestogodišnjacima uopće. Jednaki omjeri rezultata prikazani su za knjige koje sadrže opise o ljudima. Odnosno, djeci starosne dobi između 4 i 5 godina dostupne su razne slikovnice i knjige koje najčešće prikazuju razna zanimanja ljudi, pripadajuće odjevne predmete, alate i sl. Djeca u nekim starijim skupinama u trenutku promatranja nisu imala dovoljno knjiga za rotaciju između 3 djeteta ili su bile potpuno nedostupne djeci. Odgojitelji ovu situaciju obrazlažu time što donose različite slikovnice/knjige/fotografije ovisno o temi koju obrađuju ili o interesu djece. Tijekom promatranja u svim sobama dnevnoga boravka, u centrima početnog čitanja i pisanja, su bile zastupljene slikovnice, knjige, enciklopedije o

raznim životinjama. One su prisutne uvijek, sadržane su u velikom broju (u nekim grupama čak i previše) i nikada nisu izostavljene. Primijetila sam kako djeca najčešće posežu upravo za njima. Na temu znanosti nije bilo zastupljeno dovoljno knjiga. U jednoj sobi dnevnoga boravka u kojoj borave djeca između 6 i 7 godina nisam pronašla niti jednu knjigu koja bi sadržavala ovu tematiku. Isto tako, u odgojnim skupinama djece s 5 i 6 godina situacija je najnepovoljnija. Zabrinjavajuće je što su knjige znanosti izostavljene u svim promatranim grupama djece navedene starosne dobi. U djece između 4 i 5 godina postoje navedene knjige no ne u dovoljnim količinama. U mlađoj grupi odgojitelji ne zastupaju u velikoj mjeri različitost, no kod starije djece bi se taj broj trebao povećavati što u ovome slučaju nije vidljivo. Očekuje se da će djeca u odgojnim skupinama učiti o različitostima te o njenom prihvaćanju i uvažavanju. Zastupanje poštivanja različitosti među kulturama ovisi i o odgojitelju, koliko će ju isticati i prikazivati djeci. U ovome slučaju ju odgojitelji nedovoljno zastupaju. Knjige koje prikazuju različite mogućnosti isto tako rastu s kronološkom dobi djece. Najzastupljenije su u starije djece, no ne u dovoljnim količinama. U svim sobama dnevnoga boravka je zastupljen dovoljan broj raznih slagalica, umetaljki, nizalica i sl. Ulaskom u sobu dnevnoga boravka najčešće susrećemo djecu, ili barem jedno dijete, u aktivnostima s navedenim materijalom. Navedena materijalna opremljenost je dovoljno velika. Centri za znanosti i eksperimentiranje nisu često prisutni u sobama dnevnoga boravka. Tijekom promatranja bio je prisutan samo jedan centar eksperimentiranja i to u sobi dnevnoga boravka gdje borave djeca između 5 i 6 godina. Aktivnosti eksperimentiranja se organiziraju ovisno o temi i interesu djece. No, situacija je najnepovoljnija u starijim skupinama jer sadrži malu zastupljenost centra eksperimentiranja, a u ovoj dobi bi se trebao češće pojavljivati. Naprave za mjerenje vremena i kalendari najzastupljeniji su i dostupni djeci između 6 i 7 godina. Ovaj rezultat je očekivan jer djeca upravo u ovoj dobi pokazuju interes za mjerenjem vremena, učenjem mjeseci, godišnjih doba i sl. Iznenadujući je podatak da su satovi i kalendari zastupljeniji u sobama dnevnoga boravka gdje borave djece između 4 i 5 godina nego kod djece između 5 i 6 godina. Rezultati pokazuju da poticanje djece na zaključivanje raste s kronološkom dobi djeteta. Dakle, što su djeca starija, odgojitelji pružaju sve veću pozornost na prostor, materijale i situacije koje će oblikovati tako da rezultiraju sve veću dječju angažiranost.

Tablica 3. Materijalna opremljenost prostora za poticanje djece na komunikaciju

Dobna skupina:		4.-5. god				5.-6. god			6.-7. god		
Razine:		1	2	3	NP	1	2	3	1	2	3
A) GOVOR I MIŠLJENJE											
2.1.	Poticanje djece na komunikaciju	-	-	3	-	-	-	3	-	1	2
2.2.	Djeca rabe figure ljudi u centrima građenja (među kockama).	-	1	2	-	-	-	3	1	-	2
2.3.	Djeca rabe figure životinja u centrima građenja (među kockama).	-	1	2	-	-	-	3	1	-	2
2.4.	Postoje plišane igračke u centrima čitanja (među knjigama) koje djeca rabe tijekom čitanja/ pričanja priča.	-	1	2	-	1	-	2	1	2	-
2.5.	Postoje različiti platneni predmeti i ploče u centrima čitanja (među knjigama).	-	-	2	1	-	1	2	-	2	1
2.6.	Djeca se igraju telefonima (konkretni i/ ili objekti zamjene).	-	-	3	-	-	-	3	-	-	3
2.7.	Djeci su dostupni različiti rekviziti za igre uloga.	-	-	3	-	-	-	3	-	1	2
2.8.	Postoje lutke koje su djeci dostupne za igru i dramtizaciju.	-	-	3	-	-	-	3	-	1	2
2.9.	Djeci su svakodnevno dostupne različite društvene igre (čovječe ne ljuti se, memory, šah, dama, domino, mlin, monopoly, pogodi tko, spoji 3 i sl.)	-	2	1	-	-	-	3	-	-	3
2.10.	Fotografije djece i njihovih obitelji izložene u SDB.	2	1	-	-	-	1	2	2	-	1
2.11.	U SDB postoje zrcala različitih dimenzija koja su djeci dostupna za igru i eksploraciju.	1	1	1	-	-	1	2	2	-	1
2.12.	Postoj mogućnost samostalnog snimanja djece/ djeca snimaju sama sebe (audio i/ ili video) i reproduciranja snimaka.	2	-	-	1	3	-	-	2	1	-

Iz tablice 3. je vidljivo kako je procjenjivan prostor s obzirom na poticanje djece na komunikaciju. U centrima građenja većinom su prisutne figure ljudi i životinja, osim u jednom. Jedna grupa djece između 6 i 7 godina nemaju mogućnost koristiti figure ljudi a niti životinja u centru građenja. U ovome centru su im dostupne samo razne kocke koje ih ne potiču na razvoj komunikacije, što bi u nekoj mjeri postigle figurice. Zahvaljujući figuricama djeca vode dijaloge i monologe, što unapređuje njihov govor, stupanje u komunikaciju, potiče rješavanje sukoba i sl.. Mogućnost upotrebe plišanih igračaka u centrima čitanja je veća što kronološka dob djece opada. Djeci 4. i 5. godine života su dostupnije plišane igračke i mogu ih koristiti u svim centrima. One ih potiču na komunikaciju, djeca im prepričavaju razne priče (prema slikama u slikovnici jer ne znaju čitati) i one im daju sigurnost. Djeca ponekad lakše

komuniciraju s plišanom igračkom nego sa svojim vršnjacima (vode monologe). Platneni predmeti i ploče su bile zastupljene u svim sobama dnevnoga boravka, no u nekima ne u dovoljnim količinama. Tu su se najčešće nalazile ginjol lutke i ploče po kojima su djeca šarala, crtala i pisala pomoću kreda. U svim se sobama, koje su promatrane, djeca igraju telefonima, bili oni pravi (bez funkcije) ili zamjenski predmeti. Isto tako, djeci su bili dostupni različiti rekviziti za igranje uloga, samo u jednoj sobi, kod djece između 6 i 7 godina, su bili dostupni u nedovoljnim količinama. Tu su se nalazili razni kostimi, odore, kape, torbe, nakit i sl. kojima su se djeca služila za bolje uživljavanje u različite uloge. U svim su grupama dostupne lutke za igru i dramatizaciju osim jedne grupe. Lutke su dostupne za samostalnu uporabu djeci no toga dana njihova brojnost nije dovoljna za rotaciju među djecom. Djeci su svakodnevno dostupne društvene igre no, u dvjema sobama dnevnoga boravka, gdje borave djeca mlađe dobi, od 4 i 5 godina društvene igre nisu na vidljivome mjestu ali su dostupne djeci, u ladicama. Djeca starije dobi pokazuju veći interes za društvenim igrama, a ovi rezultati pokazuju odgojiteljevo razvojno primjereno postupanje. Iznenadujuće je da u sobama dnevnoga boravka u kojima borave djeca s 4 i 5 godina, ne postoje fotografije sve djece i njihovih obitelji ili uopće nisu prisutne. U jednoj sobi u kojoj borave djece između 5 i 6 godina sam zatekla fotografije nekoliko djece sa svojim obiteljima. Fotografija je bilo malo s obzirom na brojnost djece u grupi. Djeca se nisu imala prilike pronaći na fotografijama, predstaviti svoju obitelj ili opisati događaj u trenutku slikanja. Isto tako, ovaj nedostatak može ostaviti negativan trag na djetetu, smanjiti njegovo samopouzdanje, samovrednovanje i sl. U sobama dnevnoga boravka većinom postoji više zrcala što je djetetova kronološka dob manja. No, kod starije djece ogledala su prisutna u kutićima za igranje uloga, uljepšavanja i matematičkom centru. Djeca promatranih soba dnevnoga boravka većinom nemaju mogućnost samostalnog snimanja sebe ili drugih vršnjaka, osim jedne. U jednoj sobi u kojoj borave djeca sa 6 i 7 godina postoji diktafon koji im nije svakodnevno dostupan a nije ni dovoljan s obzirom na brojnost djece. Opremljenost ovim materijalima određuje financijsko stanje u lokalnim zajednicama. Poticanje djece na komunikaciju je najpovoljnije u sobama dnevnoga boravka u kojima borave djeca starosne dobi između 4 i 6 godina. U jednoj grupi djece od 6-7 godina ne potiče se u dovoljnoj mjeri komunikacija. S obzirom da je riječ o predškolicima, iz tablice 3. Je vidljivo da poticanje djece u ovoj dobi pada, a upravo bi sada trebala dosezati vrhunac. Materijalna opremljenost ove grupe nije reprezentativna s obzirom na skupine mlađe kronološke dobi djece.

Tablica 4. Materijalna opremljenost prostora za poticanje jezične igre i uporabe jezika na meta-razini

Dobna skupina:		4.-5. god			5.-6. god			6.-7. god		
Razine:		1	2	3	1	2	3	1	2	3
A) GOVOR I MIŠLJENJE										
3.1.	<i>Jezične igre i uporaba jezika na meta-razini</i>	-	2	1	-	2	1	-	1	2
3.2.	U SDB postoje nizovi slika (bajki i priča) sa alternativnim završetkom.	2	-	1	2	-	1	-	3	-
3.3.	Postoje slikovnice koje su djeca sama kreirala i koje mogu rabiti svakodnevno.	3	-	-	-	2	1	1	-	2
3.4.	U SDB postoje centri čitanja/ čitalačkih aktivnosti.	-	1	2	-	-	3	-	-	3
3.5.	Djeci su dostupne igre koje potiču jezični razvoj (pictionary, riječ na riječ, bingo...)	-	2	1	-	-	3	-	-	3
3.6.	Postoje različiti CD-ovi sa pjesmicama tipa ekiki lanca, nonsensne poezije, anadiploze i sl.	2	-	1	1	-	2	1	-	2
3.7.	Izjave djece o pojedinim pojavama iz neposredne okoline i neologizmi (sa pojašnjenjima) su izloženi na vidljivom mjestu i prezentirani na pozitivan način.	1	2	-	1	1	1	2	1	-
3.8.	Djeci su dostupni rječnici stranih riječi, stranih jezika, hrvatskoga jezika i sl.	3	-	-	3	-	-	3	-	-

U tablici 4 je prikazana čestica u kojoj se procjenjivala jezična igra i uporaba jezika na meta-razini. U promatranim vrtićima gotovo ni ne postoje nizovi slika s alternativnim završetkom. Bile su prisutne samo u jednoj sobi dnevnoga boravka u djece starosne dobi od 4 i 5 godina te u starosti između 5 i 6 godina. Djeci od 6 do 7 godina su bile dostupne no ne na vidljivom mjestu. Odgojitelji često s djecom provode aktivnost u kojoj djeca sama kreiraju vlastite slikovnice. Najčešće to provode sa starijom djecom. Iste slikovnice su u nekim vrtićima dostupne djeci a u nekima nisu radi njihovih očuvanja, kako navode odgojiteljice. U svim sobama dnevnoga boravka, koje su promatrane, postoje centri čitanja, samo je jedan teže prepoznatljiv jer nije obuhvaćen na jednom mjestu, odnosno nije odvojen od drugih centara. U svim su promatranim sobama djeci dostupne igre koje potiču jezični razvoj. Manje ih je u sobama gdje borave mlađa djeca od 4 do 5 godina. Ove igre djeca mogu igrati samostalno ili u paru, trojkama i sl. Ne posjeduju svi vrtići cd-ove sa pjesmicama tipa ekiki lanca, nonsensne poezije, anadiploze i sl. No, one su zastupljenije u djece starije dobi, 5-7 godina. Izjave djece o pojedinim pojavama iz neposredne okoline i neologizmi gotovo i nisu bili prisutni odnosno izloženi na vidljivom mjestu. U potpunosti se pojavljuju samo u jednoj grupi djece od 5-6 godina odnosno, obuhvaćaju svu djecu koja su bila prisutna. Niti u jednoj sobi dnevnoga boravka djeci nisu bili dostupni za uporabu rječnici stranih jezika. Čak je rječnik izostajao i u

češkom vrtiću, gdje se pojavljuje dvojezičnost. Osim toga, predškolci uče engleski jezik, i rječnik engleskoga jezika bi mogao biti dostupan toj djeci, ali nije. Možemo zaključiti da su jezične igre i uporaba jezika na meta razini zastupljenije u djece 6-7 god, dok su u ostalim grupama zastupljene u manjoj količini. Odnosno, ona raste s kronološkom dobi djece.

6. ZAKLJUČAK

Kako bi smo razumjeli djetetove potrebe, interese emocije, važan je jezik. Svako dijete tokom svog odrastanja prolazi različitim fazama razvoja jezika. Odgojitelji a isto tako i roditelji, trebaju se svakom djetetu prilagoditi s obzirom na njihovu trenutnu razvojnu fazu. Treba stvoriti okruženje koje stimulira sva osjetila, koje ne pridaje djetetu nikakav pritisak i napetost već stvoriti ugodno ozračje koje potiče i razvija njegovu radoznalost. Djetetu treba dozvoliti da samo izabire aktivnosti te mu dopustiti da bude aktivan sudionik, a ne pasivan promatrač. Pružati mu razne mogućnosti kako bi se dijete steklo iskustvo u raznim aktivnostima i upotrebljavalo različite materijale koji doprinose njegovu razvoju. Dobiveni rezultati provedenog istraživanja prikazuju kako odgojitelji shvaćaju važnost djetetova okruženja no u nekim sobama je potrebno veće zalaganje. Sobe dnevnoga boravka su relativno dobro opremljene materijalom koji pospješuje jezični razvoj djece, a njihova opremljenost odgovara trenutnoj razvojnoj fazi djece. Neki su materijali u nedostatku ili nisu dostupni djeci no, dostupni su im mnogi drugi kojih ima u dovoljnim količinama. Na temelju toga mogu reći da su postavljene hipoteze potvrđene. Prostorno-materijalni uvjeti centra početnog čitanja i pisanja, odabranih dječjih vrtića, su kvalitetno opremljeni te je navedeni centar u svakom odabranom vrtiću razvojno poticajan za svako dijete.

7. LITERATURA

1. Čudina-Obradović, M. (2008). Igrom do čitanja. Zagreb: Školska knjiga.
2. Konvencija o pravima djeteta, 2001., Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
3. Miljak, A. (2009). Življenje djece u vrtiću. Zagreb: SM Naklada.
4. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2014). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Zagreb.
5. Petrović – Sočo, B. (1997). Dijete, odgojitelj i slikovnica. Zagreb: „Alinea“
6. Petrović-Sočo, B. (2007). Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje-holistički pristup. Zagreb: Mali profesor.
7. Petrović-Sočo, B. (2009). Mijenjanje konteksta i odgojne prakse dječjih vrtića. Zagreb: Mali profesor.
8. Průcha, J. (2011), Dětská řeč a komunikace: Poznatky vývojové psycholingvistiky. Praha: Grada Publishing.
9. Romstein, K. (2014). Dimenzije inkluzivne prakse u institucijskom predškolskom odgoju (Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet). Zagreb: Filozofski fakultet.
10. Slunjski E. (2008), Dječji vrtić, zajednica koja uči, mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja. Zagreb: Spektar Media
11. Slunjski i sur. (2012), Priručnik za samovrednovanje ustanova ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja. Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja
12. Slunjski, E. i sur. (2015). Izvan okvira: kvalitativni iskoraci u shvaćanju i oblikovanju predškolskog kurikulumu. Zagreb: ELEMENT.
13. Starc, B. i sur. (2004). Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
14. Velički, V. (2009). Poticanje govora u kontekstu zadovoljenja dječjih potreba u suvremenom dječjem vrtiću. METODIKA: časopis za teoriju i praksu metodika u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj izobrazbi. 10. 80 – 91.

8. PRILOZI

Skala za promatranje kvalitete okruženja i interakcije u institucijskom predškolskom odgoju
(Romstein, 2014)

Razine procjene	Tumačenje
1	nije adekvatno/ nije dostupno (nedovoljno; nezadovoljavajuće)
2	adekvatno/ dostupno (minimalno)
3	izvrsno/ u potpunosti dostupno za samostalnu uporabu (zadovoljavajuće; optimalno)
NP	nije primjenjivo/ ne može se procijeniti

		1	2	3	NP
	GOVOR I MIŠLJENJE				
1.1.	Poticanje djece na zaključivanje				
1.2.	Postoje knjige, slikovnice i slike/fotografije različite tematike koje su djeci dostupne za samostalnu uporabu				
a)	fantazija				
b)	činjenice				
c)	ljudi				
d)	životinje				
e)	znanost				
f)	različite kulture				
g)	različite mogućnosti				
1.3.	Djeci su dostupna različita didaktička sredstva (umetaljke, slagalice, nizalice, glavolomke i sl.) koje rabe samostalno ili uz pomoć odgojitelja				
1.4.	U SDB postoji centar za znanost/eksperimentiranje/eksploraciju.				
1.5.	U SDB postoje naprave za mjerenje vremena (satovi, štoperice...) i kalendari.				
2.1.	Poticanje djece na komunikaciju				
2.2.	Djeca rabe figure ljudi u centrima građenja (među kockama).				

		1	2	3	NP
2.3.	Djeca rabe figure životinja u centrima građenja (među kockama).				
2.4.	Postoje plišane igračke u centrima čitanja (među knjigama) koje djeca rabe tijekom čitanja/ pričanja priča.				
2.5.	Postoje različiti platnjeni predmeti i ploče u centrima čitanja (među knjigama).				
2.6.	Djeca se igraju telefonima (konkretni i/ ili objekti zamjene).				
2.7.	Djeci su dostupni različiti rekviziti za igre uloga.				
2.8.	Postoje lutke koje su djeci dostupne za igru i dramtizaciju.				
2.9.	Djeci su svakodnevno dostupne različite društvene igre (čovječe ne ljuti se, memory, šah, dama, domino, mlin, monopoly, pogodi tko, spoji 3 i sl.)				
2.10.	Fotografije djece i njihovih obitelji izložene u SDB.				
2.11.	U SDB postoje zrcala različitih dimenzija koja su djeci dostupna za igru i eksploraciju.				
2.12.	Postoj mogućnost samostalnog snimanja djece/ djeca snimaju sama sebe (audio i/ ili video) i reproduciranja snimaka.				
3.1.	Jezične igre i uporaba jezika na meta-razini				
3.2.	U SDB postoje nizovi slika (bajki i priča) sa alternativnim završetkom.				
3.3.	Postoje slikovnice koje su djeca sama kreirala i koje mogu rabiti svakodnevno.				
3.4.	U SDB postoje centri čitanja/ čitalačkih aktivnosti.				
3.5.	Djeci su dostupne igre koje potiču jezični razvoj (pictionary, riječ na riječ, bingo...)				
3.6.	Postoje različiti CD-ovi sa pjesmicama tipa ekiki lanca, nonsense poezije, anadiploze i sl.				
3.7.	Izjave djece o pojedinim pojavama iz neposredne okoline i neologizmi (sa pojašnjenjima) su izloženi na vidljivom mjestu i prezentirani na pozitivan način.				
3.8.	Djeci su dostupni rječnici stranih riječi, stranih jezika, hrvatskoga jezika i sl.				